

الزام حجاب در شهر هرات

مقدمه

از ماه می ۲۰۲۵، حجاب^۱ زنان موضوعی بوده است که مورد توجه ویژه محتسبین اداره امر به معروف و نهی عن المنکر اداره حاکم در شهر هرات قرار داشته است. در طول یک سال گذشته، چندین دوره تشدید نظارت و تطبیق چادر^۲ و در برخی موارد برقع^۳ به عنوان نوعی از حجاب اسلامی الزامی برای زنان در شهر هرات مشاهده شده است.

الزام حجاب

مقامات اداره حاکم الزام حجاب را به صورت کتبی تعیین کرده‌اند:

- در ۷ می ۲۰۲۲، وزارت امر به معروف و نهی عن المنکر اداره حاکم طرح مختصر تطبیق حجاب را منتشر کرد که بر اساس آن زنان مکلف اند در خارج از منزل، صورت و تمام بدن خود را به طور کامل بپوشانند.^۴ این طرح همچنین مجازات‌هایی را برای بستگان مرد زانی که ناقض این مقررہ تشخیص داده شوند، پیش‌بینی کرده است.
- [مفاد] این طرح در قانون امر به معروف و نهی عن المنکر که در ۲۱ آگست ۲۰۲۴ نشر شد، نیز درج گردیده است. این قانون تصریح می‌کند که زنان مکلف اند تمام بدن خود، از جمله صورت خویش را از دید مردان نامحرم، زنان غیرمسلمان و زنان "فاسد" بپوشانند.^۵

تطبیق حجاب در شهر هرات پیش از جون ۲۰۲۶

از ماه می ۲۰۲۵ به این سو، چندین دوره ای از نظارت و تطبیق شدیدتر حجاب زنان توسط محتسبین ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر اداره حاکم در شهر هرات مشاهده شده است:

- از ۱۲ تا ۲۶ می ۲۰۲۵، محتسبین امر به معروف و نهی عن المنکر/اداره حاکم در نقاط مختلف شهر هرات ایست‌های بازرسی ایجاد نموده و گشت‌زنی می‌کردند تا حجاب زنان را نظارت کنند. محتسبین مذکور ده‌ها زن و شماری از دختران را به دلیل نپوشیدن چادر [نماز] بازداشت کردند. در بیشتر موارد، زنان و دختران تا زمانی در محل ایست‌های بازرسی نگهداری می‌شدند که یکی از بستگان‌شان برای آنان چادر می‌آورد. منطقه جبرئیل در شهر هرات، که عمدتاً محل سکونت جامعه شیعه هزاره است، محور اصلی این اقدامات اجرایی بود. بخش حقوق بشر یوناما از هیچ‌گونه اعلامیه قبلی مقامات/اداره حاکم در مورد الزام به پوشیدن چادر آگاهی ندارد.
- از ۱۵ تا ۱۹ سپتامبر ۲۰۲۵، محتسبین ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/اداره حاکم بار دیگر در سراسر شهر هرات، به ویژه در منطقه جبرئیل، ایست‌های بازرسی ایجاد کردند و به زنان دستور دادند که چادر بپوشند. برخی از زنان و دختران تا زمانی بازداشت شدند که بستگان‌شان برای آنان چادر آوردند.
- از ۴ نوامبر ۲۰۲۵، مسئولان ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/اداره حاکم در هرات به گونه شفاهی به مراکز صحتی، مالکان مراکز خرید و دکان‌ها، تالارهای عروسی و ادارات/اداره حاکم دستور دادند که از ورود زانی که برقع نپوشیده باشند جلوگیری کنند. سازمان داکتران بدون سرحد (MSF) گزارش داد که دو روز پس از اجرای این دستور،

۱ حجاب اصطلاحی عام به معنای "پوشاندن" یا "پرده گرفتن" است. این واژه همچنان به طور معمول به روسری‌ای که سر و موها را می‌پوشاند بدون اینکه صورت را بپوشاند، نیز خطاب می‌شود. از لحاظ تاریخی، حجاب اشکال گوناگونی داشته که متأثر از قوانین و عرف‌های محلی بوده است.

۲ چادر پوششی گشاد و سرتا پا است که سر و بدن را تا قوزک پا می‌پوشاند بدون اینکه صورت را بپوشاند.

۳ برقع پوششی گشاد و سرتاسری است که سر، بدن و صورت را می‌پوشاند و دارای تور یا شبکه‌ای بر روی چشم‌ها است تا فرد بتواند از پشت آن ببیند

۴ وبسایت وزارت امر به معروف و نهی عن المنکر:

<https://mopvpe.gov.af/ps/%DA%A9%DA%93%D9%86%D9%84%DA%AV%DA%B1%D9%AV>

همچنین صفحه ایکس (X) وزارت امر به معروف و نهی عن المنکر:

<https://x.com/MOPVPE/status/۱۵۲۲۸۸۲۹۳۷۱۸۸۱۸۱۶۷?s=۲۰&t=ssHQCD9cwGCRkjbT4HL3LQ>

https://x.com/MOPVPE/status/۱۵۲۴۰۳۷۲۲۳۹۹۳۶۹۲۱۷?t=0MlxjpN_O-O-WOvYA-pBxA&s=۱۹

۵ فرمان امیرالمؤمنین در مورد انفاذ قانون امر به معروف و نهی عن المنکر، شماره مسلسل ۱۴۵۲، تصویب‌شده به تاریخ ۱۴۴۶/۰۱/۰۳ هجری قمری، مطابق با ۱۴۰۳/۰۴/۱۹ هجری شمسی (۰۹ جولای ۲۰۲۴)، ماده ۱۳.

میزان پذیرش بیماران در شفاخانه ولایتی هرات ۲۸ درصد کاهش یافت.^۶ در ۹ نوامبر ۲۰۲۵، سخنگوی وزارت امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم به صورت علنی گزارش‌ها مبنی بر اینکه زنان در هرات ملزم به پوشیدن برقع شده اند را رد کرد و اظهار داشت: "محدود ساختن زنان به یک نوع خاص از پوشش کاملاً نادرست است".^۷ متعاقباً، الزام به پوشیدن برقع برای زنان در هرات کاهش یافت و مسئولان امر به معروف و نهی عن المنکر همچنان از زنان می‌خواستند که در اماکن عمومی چادر بپوشند.

خارج از این دوره‌های تشدید نظارت و تطبیق، مسئولان امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم در شهر هرات همچنان رعایت حجاب توسط زنان را تحت نظارت قرار داده و به آنان دستور می‌دادند که بیرون از منزل چادر بپوشند. همچنین مواردی مستندسازی شده است که در آن زنان فاقد چادر از استفاده از وسایط نقلیه عمومی و مراجعه به کلینیک‌ها، شفاخانه‌ها، ادارات دولتی/د/ر حاکم و بازارها منع شدند.

کارزار تطبیق احکام حجاب در جون ۲۰۲۶

در ۴ جون ۲۰۲۶، مولوی نور احمد اسلام‌جار، والی هرات/د/ر حاکم، همراه با مسئولان ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم با نمایندگان مردمی دیدار کردند و به آنان دستور دادند تا اطمینان حاصل کنند که زنان در هرات^۸ با پوشیدن چادر در خارج از منزل، احکام حجاب را رعایت می‌کنند.

در ۵ جون ۲۰۲۶، پیام مربوط به الزام زنان به پوشیدن چادر، در جریان نماز جمعه در مساجد سراسر شهر هرات اعلان شد. همچنین ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم یک دستورالعمل کتبی را نیز منتشر کرد که در آن آمده بود محتسبین امر به معروف و نهی عن المنکر زنان فاقد حجاب اسلامی را بازداشت کرده و به زندان منتقل خواهند کرد.

بین ۶ تا ۸ جون ۲۰۲۶، تیم‌هایی از محتسبین ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم، که گفته می‌شود با همراهی مأموران زن پولیس/د/ر حاکم فعالیت می‌کردند، دست کم ۳۰ زن و دختر را به دلیل نپوشیدن چادر بازداشت و به زندان ولایت انتقال دادند.^۹ این زنان و دختران در ۸ جون، پس از سپردن تعهد مبنی بر اینکه در آینده چادر خواهند پوشید، از بازداشت آزاد شدند.

شاهدان عینی^{۱۰} به بخش حقوق بشر یوناما گفتند که بین ۶ تا ۸ جون شاهد بازداشت زنان در شهر هرات بودند:

- یک نفر مشاهده نمود که محتسبین ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم زنی را بازداشت می‌کردند. بستگان مرد آن زن که همراه او بودند، با محتسبین مشاجره کردند که در نتیجه به درگیری فیزیکی انجامید. پس از آن، گروهی از مسئولان وزارت امور داخله/د/ر حاکم به محل رسیدند و مداخله کردند و بستگان مرد را همراه با آن زن بازداشت نمودند.

- زنی مشاهده کرد که محتسبین ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم، همراه با تعدادی زن که او گمان می‌کرد که پولیس‌های اناثیه باشند، در سرک‌ها گشت‌زنی می‌کردند. آنان حدود ده زن را که چادر نداشتند بازداشت کرده و در یکی از موترهای خود سوار کرده بودند. این زن گفت: "من نیز چادر نپوشیده بودم، اما خوشبختانه در یک کوچه فرعی پنهان شدم و از دید محتسبین دور ماندم، وگرنه مرا نیز بازداشت می‌کردند"

- زنی شاهد بازداشت یک زن و دخترش توسط مسئولان امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم بود. مادر چادر پوشیده بود، اما دخترش چادر نداشت. با وجود این، مادر حاضر نشد دخترش را ترک کند و در نتیجه هر دوی آنان بازداشت شدند.

۶ صفحه ایکس (X) سازمان داکتران بدون سرحد: https://x.com/MSF_Afghanistan/status/۱۹۸۷۴۱۰۱۳۸۴۵۴۷۰۹۰۱?s=۲۰

۷ مصاحبه سخنگوی وزارت امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ر حاکم با رادیو و تلویزیون ملی افغانستان به زبان پشتو:

<https://x.com/rtapashto/status/۱۹۸۷۶۰۱۵۸۴۴۳۲۲۴۲۸۷۴>

۸ منظور عمدتاً شهر هرات است که تاکنون قانون اصلی اقدامات اجرایی بوده است، نه ولایت هرات به طور کل.

۹ حساب ایکس (X) یوناما: <https://x.com/UNAMANews/status/۲۰۶۳۵۹۱۴۶۰۵۸۳۱۲۵۰۸۰?s=۲۰>

۱۰ به دلایل حفاظتی، محل وقوع رویدادها و سایر جزئیات شخصی شاهدان افشا نشده است.

تظاهرات علیه الزام حجاب

در صبح روز نهم جون ۲۰۲۶، در منطقه جبرئیل شهر هرات، ده‌ها زن و مرد برای برگزاری یک تظاهرات مسالمت‌آمیز در اعتراض به بازداشت و توقیف زنان مرتبط به اجرای الزامات حجاب، گردهم آمدند. این تظاهرات زمانی به خشونت کشیده شد که نیروهای امنیتی/اداره حاکم، که لباس شخصی بر تن داشتند، شروع به لت‌وکوب و تیراندازی به سوی معترضان کردند. نیروهای امنیتی/اداره حاکم یک پسر را با شلیک گلوله کشتند، شماری از معترضان را مورد ضرب و شتم و تیراندازی قرار دادند که در نتیجه دست کم چهار نفر زخمی شدند^{۱۱} و حداقل ۱۷ معترض نیز بازداشت گردیدند.

زنی که در این تظاهرات شرکت کرده بود و از بازداشت مصئون مانده بود، به بخش حقوق بشر یوناما گفت: "نیروهای امنیتی شروع به تیراندازی و زدن افراد با چوب کردند. در نتیجه این خشونت، یک کودک بر اثر اصابت گلوله کشته شد. نیروهای امنیتی یک زن را به دلیل ضبط اعتراضات بازداشت کردند... تا ساعات شام، نیروهای امنیتی در کنار خانه‌های ما مستقر بودند و به هیچکس اجازه بیرون شدن را نمی دادند." همچنین مردی که در منطقه محل وقوع تظاهرات زندگی می کند، به بخش حقوق بشر یوناما گفت که صدای تیراندازی را شنیده و مشاهده کرده است که گروهی از نیروهای امنیتی/اداره حاکم مردی را که در مسیر بازگشت به خانه‌اش بود، با چوب مورد ضرب و شتم قرار دادند.

بعد از تظاهرات و بازداشت‌های مرتبط به حجاب

در روزهای پس از تظاهرات، مسئولان ریاست عمومی استخبارات اداره حاکم افراد را به صورت تصادفی متوقف کرده و تلفن‌های همراه آنان را برای یافتن پیام‌ها و یا تصاویر مرتبط به تظاهرات نهم جون بررسی می کردند. افرادی که در تلفن‌های همراهشان مطالب مرتبط با اعتراضات یافت می شد، بازداشت شده و مورد بازجویی قرار می گرفتند. همچنین کاهش چشمگیری از حضور زنان در جاده‌های شهر هرات مشاهده شد، ظاهراً به دلیل اینکه بسیاری از زنان از ترس بازداشت شدن در صورت خروج از منزل، از رفت و آمد در اماکن عمومی خودداری می کردند.

در ۱۱ جون ۲۰۲۶، والی هرات اداره حاکم در مصاحبه‌ای با تلویزیون طلوع‌نیوز در رابطه به اجرای حجاب در هرات اظهار نظر کرد.^{۱۲} وی گفت: "میزان رعایت حجاب" در هرات "تحت تأثیر برخی مسائل، روز به روز در حال کاهش بود" و به همین دلیل لازم بود برخی زنانی که به گفته او دچار "بیماری‌های فکری و شرعی" هستند، راهنمایی شوند. او همچنین "شایعات" مبنی بر اینکه مردان مسئول انجام بازداشت‌ها بوده‌اند را رد کرد و اظهار داشت که گروهی از "خواهران باتجربه که در بخش نظامی و بازداشت‌ها تجربه دارند" برای نظارت بر رعایت حجاب شرعی در هرات گماشته شده بودند. به گفته او، این گروه همراه با یک محافظ یا راننده که محرم یکی از زنان بود، فعالیت می کردند.

در ۱۵ جون ۲۰۲۶، طلوع‌نیوز گزارش داد که والی هرات/اداره حاکم در نشستی با مردم محل و علمای دینی اظهار داشت: "دروازه‌های اداره ولایت هرات به روی هر شهروندی که از عملکرد وزارت امر به معروف و نهی عن المنکر، شاروالی یا سایر نهادهای امنیتی شکایت داشته باشد، باز است. آنان می‌توانند مراجعه کرده و نگرانی‌های خود را با ما در میان بگذارند."^{۱۳} از اواسط جون ۲۰۲۶ به بعد، موارد مستندسازی شده مربوط به اخطار دادن یا بازداشت زنان و دختران در شهر هرات در ارتباط به رعایت احکام حجاب کاهش یافته است. این کاهش احتمالاً ناشی از افزایش رعایت مقررات وضع شده از سوی اداره حاکم بوده است.

با این حال، ظاهراً زنان در شهر هرات در مورد رعایت حجاب دستورالعمل‌های متفاوت و گاه متناقض دریافت کرده‌اند که باعث ادامه سردرگمی درباره نوع پوشش مورد نیاز شده است. برای مثال: زنی که به ریاست معارف اداره حاکم در شهر هرات مراجعه کرده بود، به او گفته شد که زنان بدون پوشیدن برقع اجازه ورود به این اداره را ندارند. زنی دیگر که به ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر در شهر هرات مراجعه کرده بود، به او گفته شد که برای ورود، پوشیدن چادر و ماسک صورت الزامی است، اما پوشیدن برقع الزامی نیست.

۱۱ یوناما، یوناما از بازداشت زنان در هرات افغانستان و استفاده بیش از حد از زور علیه معترضان ابراز نگرانی کرد، ۱۰ جون ۲۰۲۶:

<https://unama.unmissions.org/en/press-releases/unama-alarmed-by-arrests-of-women-in-herat-afghanistan-and-excessive-use-of>

۱۲ حساب ایکس (X) طلوع‌نیوز: <https://x.com/TOLONews/status/۲۰۶۵۱۳۳۶۲۲۷۲۷۷۳۱۵۸>

۱۳ طلوع‌نیوز، علمای دینی هرات پس از اعتراضات از مردم خواستند خویشتنداری کنند، ۱۵ جون ۲۰۲۶:

<https://tolonews.com/afghanistan-۱۹۹۶۴۰>

ضمیمه: نظریات ارائه شده از سوی وزارت امور خارجه/د/ره حاکم افغانستان

در ولایت هرات، هر نوع حجاب که با احکام شریعت اسلامی مطابقت داشته باشد، قابل قبول دانسته می شود. این اصل در سایر ولایات کشور نیز در چوکات اصول نافذه، تطبیق می گردد.

در خصوص ادعاها مبنی بر این که برخی زنان به دلیل نوع حجابی که بر تن دارند، از دسترسی به ترانسپورت عمومی یا خدمات عامه محروم شده اند، باید تصریح شود که هیچ گونه دستورالعمل یا پالیسی رسمی در این زمینه صادر نشده است و چنین ادعاهایی بازتاب دهنده پالیسی رسمی نمی باشند.

[در مورد دستور کتبی که به تاریخ ۵ جون ۲۰۲۶ توسط ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر/د/ره حاکم در هرات منتشر شده بود] بررسی ها نشان داده است که سند مورد نظر به عنوان یک هدایت رسمی از سوی ریاست امر به معروف و نهی عن المنکر و سمع شکایات ولایت هرات صادر نشده است، بلکه این سند متنی آموزشی و مشورتی در رابطه با موضوع حجاب بوده و حیثیت یک سند رسمی اداری را ندارد.

ریاست امر به معروف، نهی عن المنکر و سمع شکایات ولایت هرات ادعاهای مربوط به توقیف یا زندانی ساختن زنان را رد نموده و اظهار می دارد که هیچ فردی توسط این ریاست بازداشت یا توقیف نشده است.